

Sobre Cyrano i el nas

Hi ha dos nasos immortals, que jo conega o recorde, en la història de les literatures europees: el nas del famós sonet burlesc de Quevedo, i el nas de Cyrano de Bergerac. El primer és un nas gratuït, convertit en suplantador i portador de la persona, causant de la inversió en la relació entre base i apèndix —"érase un hombre a una nariz pegado"—, causa d'imatges tan esplèndides que s'hi hauria reconegut sense problemes un poeta simbolista borratxo: "era protonariz caratulera/narizón garrafal, morado y frito" (en una versió poc coneguda), evocació magistral d'una albergínia al centre de la cara. L'altre, és un nas sentimental, un nas freudià, un nas metafísic. No cal dir que és molt més gran la transcendència del segon que la del primer. El segon nas literari, el del senyor de Bergerac, deu ser el nas més important de la història, sense comptar el de Cleopatra, que ho és per motius exactament contraris. Tan important és el nas de Cyrano que, en la última versió cinematogràfica, altament recomanable, l'apèndix facial de Gérard Depardieu, ja per ell mateix de dimensions notables, ha de ser reforçat per una de les maquilladores més expertes de la indústria: Michèle Burke en fa una autèntica creació, tan perdurable en la pantalla com insostenible en la cara. Sembla que Depardieu havia de canviar de postís a cada sessió, o com a mínim cada dia, de manera que els nasos de Cyrano, els fabricats, van arribar al centenar.

Valia la pena. Perquè sense el nas, Cyrano de Bergerac no seria, com és amb molt de mèrit, un dels personatges més populars, estimats i mal coneguts del teatre contemporani. Sense nas no hi hauria Cyrano, i sense Cyrano, monsieur Edmon Rostand (Edmon Eugène Alexis Rostand) no seria ningú en la història del teatre, a pesar de Sarah Bernhardt, que li va donar fama i diners interpretant *L'Ai-*

glon durant anys i anys (com abans havia fet l'actor Coquelin amb el mateix *Cyrano*). Evidentment, sense monsieur Rostand, ningú no hauria sentit parlar tampoc de l'autèntic i original senyor de Bergerac, Savinien Cyrano, nascut el 1619 a París a prop de París, que per tant no era gascò com l'heroi de Rostand, ni el seu Bergerac és el Bergerac de Gascunya sinó un altre de la vall de Chevreuse, per la banda de Rambouillet, al costat del mateix París, ni consta que tingués cap excepcionalitat nasal remarcable. Això sí, el Cyrano històric va ser militar professional, agosarat, fanfarró i cerca-raons, i famós com a duelista i espadatxí. En algun moment degué rebre una ferida en mal lloc i hagué de deixar l'exèrcit i l'espasa. Llavors va agafar la ploma, i en va fer de molt més grosses que no havia fet abans. És un precursor de la vida bohèmia, dels "llibertins" dels segle XVIII, i fins i tot de l'evolucionisme darwinià. Ítem més, era lliurepensador, enemic de tota obediència, ateu, quasi-enciclopedista, i aficionat a la literatura imaginària, que ara en diríem ciència-ficció. Per mostra, la seua *Histoire comique des Etats et Empires de la Lune*, i la *Histoire comique des Etats et Empires du Soleil*. Després de tot això, va morir als trenta-sis anys, segons sembla no de mort natural, sinó més aviat a mans hostils.

¿Quina és, doncs, la gran troballa de Rostand, que immortalitza —tot presentant-lo com un heroi sentimental i grotesc— l'extravagant senyor de Bergerac? La gran troballa és el nas. Per culpa del nas, Cyrano no és un simple *Cadet* de Gascunya, ni simplement el més agosarat, boig, orgullós, enginyós i triomfal de tot el cos de *cadets*. Per culpa del nas, el personatge visible, tot el Cyrano exterior, esdevé una màscara que amaga la més profunda de les ferides de l'ànima:

la del que sap que no pot ser estimat. El nas és la font de la seua tortura més íntima, allò que fa impossible d'imaginar que mai el seu somni (Roxane, la cosina gentil i *Précieuse*, la més rossa i més bella de les donzelles) puga acostar-se a la realitat. Per això mateix, el nas és intocable, innominable; qui li anomene el nas, trobarà implacablement l'espasa (¡desperta, Freud!). O si voleu la protuberància excessiva serà la barrera fatal contra l'amor (*Herr Sigmund* no em deixarà mentir). ¿Que li queda, doncs, a un cor sensible com el seu, enamorat, delicat i subtil? Només l'amor *per mitjà de*: captivar el cos de l'estimada a través del cos d'un altre home. "Jo seré el teu esperit, i tu seràs la meua bellesa", li diu el bell Christian, de qui Roxane està enamorada... i potser ell mateix també. Llavors, Christina posarà el cos, i Cyrano les paraules. Perquè Roxane, innocent, se sent atreta per la bellesa de Christina, però s'enamora de les paraules que escolta o llegeix. I com que les paraules les dicta o les escriu Cyrano... ¿de qui està enamorada Roxane en realitat? El consol profund de l'home del nas, és que *ell* sí que ho sap.

El mal és que, com sol passar quan hi ha algun d'aquests tràgics malentesos, un dels dos —ella, en aquest cas— no ho arribarà a saber fins que serà massa tard. Després d'haver passat mitjà vida viuda, enyorant el bell espòs mort en batalla, rebent cada setmana al convent la visita del cosí lleig i generós... Fins que, l'últim dia, descobreixen, ell i ella, que el nas *podia no haver tingut* cap importància. Massa tard, com sempre, massa tard. Proven a fer com faig jo: agafar-se el nas entre l'índex i el polze, saument, i meditar sobre el destí, l'amor, la vida. No porta enlloc, però consola.

Joan F. Mira